
MAKAI JÁNOS

A HAGYOMÁNYOK ÁPOLÁSA AZ EGRI FŐISKOLA FÖLDRAJZ ÉS TÖRTÉNELEM TANSZÉKEIN

Városunk tanárképző főiskolájának elődjét 1948-ban Debrecenben kezdték megszervezni, de az oktatás 1949 októberétől Egerben folytatódott.¹ Az intézmény vezetői, dolgozói, illetve történetének kutatói így két dátumhoz is igazíthatják/igazíthatják az évfordulós megemlékezéseket. Ez a tanulmány nem a főiskolai szintű ünnepeket, kiadványokat vizsgálja, hanem azt, hogy az érintettek (a tanszékek, oktatók, hallgatók) hogyan viszonyultak a földrajz és a történelem szak múltjához.

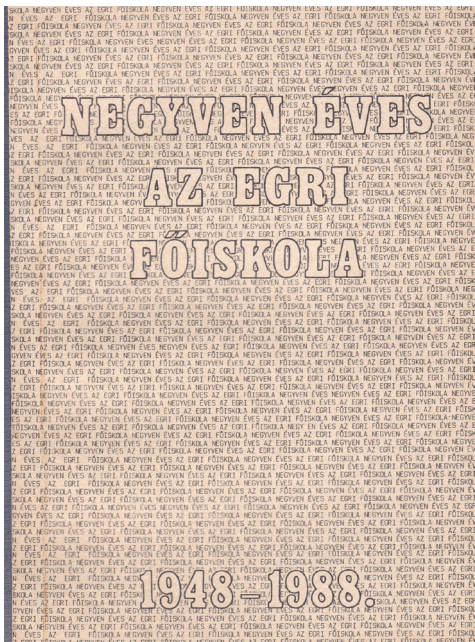
A két tanszék helyzete az 1980-as évek második felében

A szerző ismeretei szerint 1988 őszén, a negyvenéves évforduló alkalmából jelent meg az első olyan kiadvány, amely a főiskola tanszékeinek, illetve szakjainak helyzetét mutatta be.² A kötetből egyértelműen nem derül ki, csak feltételezhető, hogy az adatok az 1987–1988-as tanévre vonatkoznak. Ebben a szerény kivitelezésű, sokszorosítással készült könyvben Bodnár László tanszékvezető főiskolai tanár foglalta össze a Földrajz Tanszékkel kapcsolatos tudnivalókat. Megállapításai közül az alábbiakat érdemes kiemelni: az oktatás földrajz–testnevelés, földrajz–rajz és földrajz–biológia szakon folyt, és évente mintegy 50 hallgató fejezte be tanulmányait. A végzetek az általános iskolákon kívül középiskolákban, sőt más intézményekben is elhelyezkedtek. Mivel az 1980-as években a tanszék generációváltást élt át, az oktatók átlagos életkora 37 év volt. A tanszékvezető mellett Tóth Géza főiskolai docens, Roncz Béla, Pozder Péter, Mosolygó László főiskolai adjunktus, Bárdosné Greskovits Zsuzsanna és Sándor József főiskolai tanársegéd, továbbá Király Etelka adminisztrátor és Kis Sándorné technikus alkotta az oktatási egység személyi állományát. Bodnár László úgy vélekedett, hogy az oktató-nevelő munkára termékenyítően hat a Földrajz Tanszéken folyó tudományos munka, melynek szakmai és tantárgy-pedagógiai eredményei beépülnek az előadások, szemináriumok és gyakorlati foglalkozások anyagába. Ezt követően ismertette a rutinosabb oktatók kutatási témáit. Kitért azokra a rendezvényekre, amelyek az oktatási egység tanárai és a hallgatói vettek részt, végül pedig felsorolta az oktatók tanórán kívüli elfoglaltságait, megbízatásait.³

¹ Bartók–Makai–Nagy A. 2019: 111–112.

² Nagy J.–Fekete–Pelle (szerk.) 1988.

³ Bodnár 1988: 50–60.

1. kép: A főiskola tanszékeinek helyzetét bemutató, 1988-ban megjelent kiadvány borítója. Forrás: Történelemtudományi Intézet

A különböző elnevezésekkel illetett Történelem Tanszékkel kapcsolatos információkat Nagy József tanszékvezető főiskolai tanár foglalta össze. Rámutatott, hogy a történelem szakkal a magyar, orosz, ének-zene és népművelés szakokat lehetett párosítani, s megadott két statisztikai adatot, melyek szerint az 1986–1987-es tanévben a tanszék 328 nappali és 210 levelező hallgató oktatását látta el. Az 1987–1988-as tanévben az oktatási egységnek a tanszékvezetőn kívül hét, teljes óraszám-ban foglalkoztatott tanára volt: Kaló Ferenc főiskolai docens, Kozári József,

Feketéné Cselényi Zsuzsanna, Kriston Pál és Csesznokné Kukucska Katalin főiskolai adjunktus, Bozsik Rafael és Makai János főiskolai tanársegéd. Az ügyintézői és tanszéki könyvtárosi munkát Szabó Gyuláné látta el. Nagy József szerint az oktatók mindenkor fontosnak tartották szűkebb hazánk, Heves megye és Eger történetének kutatását, de a helyzetértékelést megelőző években változás következett be a kutatási profilban. A nyolc fő közül azonban négy továbbra is helyi témával foglalkozott, konkrétan a megye 19. századi történetének kérdéseivel. A tanszékvezető fontosnak tartotta a hallgatók tudományos tevékenységét is. Megemlítette, hogy évente 15–20 aktív tag dolgozik a történelem TDK-ban, s ők nemcsak a szakdolgozatírásig jutnak el, hanem eredményesen szerepelnek az OTDK rendezvényein, továbbá a megkezdett tudományos munkát többségük tovább folytatja a főiskola elvégzése után is. Nagy József szintén teret szentelt kollégái egyéb megbízatásainak, s azt állapította meg, hogy a tanszék 8 oktatójának 14 főiskolai és főiskolán kívüli funkciója van.⁴

Nagy változások 1991 és 2001 között

A Földrajz Tanszék évtizedekig a Liceum tornyában működött. A nagy múltú, 50 férőhelyes, 100-as számú előadót úgy rendezték be, hogy az előadásokhoz, gyakorlatokhoz az akkori körülményeknek megfelelően biztosítsák a feltételeket.

⁴Nagy J., 1988: 141–145.

Az 1970-es években a terem a 11-es (XI-es) sorszámot viselte.⁵ 1991-ben a tanszék a Líceum tornyából az Almagyar-dombra, a főiskola Leányka úti, újonnan épült, D jelű épületébe költözött. A régi hely a fejlesztésnek, laborkiépítésnek, az új oktatók elhelyezésének igényeit már nem tudta kielégíteni. A D épületben az oktatók megnyugtatóbb körülmények közé kerültek, 2-3 fő kapott egy-egy tanári szobát. A laborok kialakítását viszont csak kisebb átalakításokkal sikerült megvalósítani, mivel az oktatási egység rendelkezésére átadott helyiségeket eredetileg a nyelvi képzés céljaira tervezték.⁶

2. kép: Az Eszterházy Károly Főiskola D épülete az 1990-es években. Forrás: EKKE Fotótár

1992 nyarán Nagy József, a Történelem Tanszék vezetője és Kaló Ferenc, az Egyetemes Történeti Szakcsoport vezetője az oktatók nevében azt javasolta Orbán Sándor főigazgatónak, hogy az akkori szervezeti egység 1992. szeptember elsejével váljon ketté. A kérdés ezután viszonylag gyorsan megoldódott, mivel a főiskola szenátusának 1992. októberi határozata alapján 1993. január 1-től létrejött a Magyar Történeti és az Egyetemes Történeti Tanszék. A Magyar Történeti Tanszéket megalakulásakor Nagy József főiskolai tanár vezette, az Egyetemes Történeti Tanszék élére pedig Kaló Ferenc főiskolai docens került. A személyi állomány intézményi szinten erősnek számított, a távlati cél, az egyetemi szintű oktatás megvalósításához azonban a minősítettség még nem volt elegendő.

⁵ Bodnár 2009: 32.

⁶ Pozder 2009: 35.

A szervezeti átalakulást követően a munkakörülmények javultak. Az Egyetemes Történeti Tanszék oktatói 1994-ben a Líceum (mostani számozás szerinti) 324-es terméből a II. emelet délkeleti sarkán elhelyezkedő könyvtári raktárból kialakított három tanári szobába költözhettek, míg Szabó Gyuláné ügyintéző az egykori feldolgozó helyiséget vehette birtokba. Ha a szerző memóriája nem csal, a fenti változásokkal egy időben Nagy József tanszékvezető az egykori könyvtárigazgatói szobába (a jelenlegi 321-esbe) tette át a székhelyét, s ezáltal az oktatói helyiségek száma az egységek között arányosan (3-3) oszlott meg. Ez még akkor is tisztességes elhelyezést jelentett, ha figyelembe vesszük, hogy a következő években nőtt a főállásúak létszáma, illetve a mellékállású oktatókról is gondoskodni kellett.⁷

Az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolán az 1990-es évek második felében már olyan lépések történtek, amelyek előkészítették az egyetemmé válást. A 1997 októberében a Főiskolai Tanács támogatta négy egyetemi szak, köztük a történelem indításának tervét, s ezzel összefüggésben új szervezeti egységek létrehozásáról döntött. Így jött létre a Történeti Segédtudományok Tanszéke is. További négy év múlva összesen öt történelem tanszék működött. Közben intézményi szinten is jelentős szervezeti változások zajlottak. 1998-ban a főiskolán kvázi karokként működő fakultások alakultak. A három fakultáson belül hat új intézet és tizenhárom új tanszék jött létre. Ezek az újítások a történelem szakos képzést végző oktatókat is érintették. A Bölcsészettudományi Fakultás vezetője Kaló Ferenc főigazgató-helyettes lett. A frissen megszervezett Történelemtudományi Intézet Gebei Sándor irányításával a Magyar Történeti (Történelem) és az Egyetemes Történeti Tanszékeket, valamint a Történeti Segédtudományok Tanszékét foglalta keretbe. Az 1990-es évek végére a minősítettségi mutatók jelentős javulása miatt a Történelemtudományi Intézet egyetemi szintű képzésre esélyes egységgé lépett elő, sőt 2001-ben – a főiskola történetében elsőként – meg is szerezte azt. A magasabb szintű képzést engedélyező határozat a főiskola vezetésének hathatós támogatásával és erős szakmai ellenszélben született meg. A nagy eredmény azonban aligha lett volna elérhető Gebei Sándor egyetemi tanár, szakfelelős töretlen hite, hihetetlen munkabírása és szinte minden részletre kiterjedő szervező tevékenysége nélkül.⁸

Névadó ünnepek

Mindkét oktatási egység ikonikus személyiségekkel, tudós tanárokkal büszkélkedhet. Közülük kettőről előadótermet neveztek el. Udvarhelyi (Kendoff) Károly (1903–1992) a magyar földrajztanítás kiemelkedő egyénisége volt. A Székelyföldön született, tanítói képezését Kolozsváron, földrajz–biológia–kémia–testnevelés szakos tanári oklevelét Budapesten szerezte meg. 1924-től Mátészalkán polgári iskolában, 1929-től a Budapestről Szegedre telepített Polgári Iskolai Tanárképző

⁷ Makai 2020: 52–54.

⁸ Makai 2020: 53, 60, 64.

Főiskola gyakorlóiskolájában tanított. Az utóbbi helyen földrajzból szakvezető tanár volt. Már a szegedi időszakában módszertani jellegű publikációi jelentek meg. A *Földrajztanítás a cselekvő iskolában* című, 1934-ben kiadott könyvében összegezte azokat a tapasztalatokat, amelyeket kísérleteiből, gyakorlati munkájából leszűrhetett. 1948-ban megbízást kapott a Debreceni Pedagógiai Főiskola Földrajz Tanszékének vezetésére, 1949-ben pedig az intézménnyel együtt Egerbe költözött. A Líceumban már az 1950-es évek elején biztosítani tudta az oktatás számára szükséges felszerelést. A földrajztanítás terén tevékenysége országos jelentőségű volt. Az általános iskolák földrajztankönyveinek többségét ő írta. Egerben több mint tíz éven át ő végezte a földrajz szakos hallgatók tanításra való felkészítését, irányította a szakvezető tanárok munkáját, és tartotta a módszertani előadásokat. Megírta *A földrajztanítás módszertana* című főiskolai jegyzetet, amelyben a földrajztanítás valamennyi problémájával foglalkozott. Az 1964-ben és a következő években forgalomba került, az 1962-ben életbe lépett reformtanterv által ösztönözött, társszerzővel írt füzetei még több lehetőséget adtak az önálló tanulómunkára. Udvarhelyi Károly 1941-ben egyetemi doktori minősítést szerzett, 1962-ben pedig a földrajztudomány kandidátusa lett. Ezt követően egyéb produktumok mellett ő szerkesztette és részben írta az 1968-ban megjelent, *Magyarország természeti és gazdasági földrajza* címet viselő tankönyvet. 1970-ben nyugállományba vonult, de munkáival továbbra is az általános iskolai földrajztanítás fejlesztését segítette. Hangoztatta, hogy a szülőföld, a lakóhely szeretetére kell nevelni a tanulókat, és a közvetlen környezet táguljon a haza megismerésére, szeretetére. Utólag is úgy nyilatkozott, hogy örül a pályaválasztásának.⁹

3. kép: Az Udvarhelyi Kendoff Károly Terem felirata a D épületben 2021-ben.
A szerző fotója.

Udvarhelyi Kendoff Károly főiskolai tanár 89 évet élt. Születésének 100. évfordulója alkalmából 2003-ban megemlékezést tartottak az Eszterházy Károly Főiskola D épületében. A Földrajz Tanszék alapítójának életútját és szakmai tevékenységének legjelentősebb állomásait Pozder Péter, az akkori tanszékvezető vázolta,

⁹Köves 1992: 101–103.

a visszaemlékezések után pedig Hauser Zoltán rektor és Orbán Sándor kari főigazgató leplezte le Udvarhelyi Kendoff Károly emléktábláját.¹⁰ A fenti rendezvényre, amely egyben előadóterem-avatás volt, a Földrajz Tanszék a földrajztanítás nagy alakjának három lányát is meghívta.¹¹

A 2003. november 19-én megrendezett ünnepségen az egykori tanszékvezető Katalin nevű lánya, aki maga is földrajtanár lett, egyebek mellett az alábbiakat fogalmazta meg: „1953–55-ben, az akkori Egri Pedagógiai Főiskola hallgatójaként minden előadása élmény volt számomra. Már félig felnőtt fejjel egy másik apát ismertem fel! A fogalmak, a folyamatok, összefüggések egyszerű, világos és pontos megfogalmazása könnyen megjegyezhetővé tette az anyagot. Színes, pontos szabadkézi táblai rajzai bámulatosak voltak. Magyarázataiból érezni lehetett a szeretetet Földünk és jelenségei iránt, valamint azt, hogy ezt szeretné hallgatóiban is felébreszteni... Mint tanárnő az ő könyveivel, munkafüzeteivel, transzparenszeivel és a Tőle tanult foglalkoztató módszereivel óráimat élvezetessé, eredményessé tudtam tenni magam és tanítványaim számára.”¹²

4. kép: Kiállítás a földrajz szakosoknak szánt pólókból az Udvarhelyi Kendoff Károly Terem előtti vitrinben. A szerző 2021-ben készült fotója.

A Történelem Tanszék korai időszakának meghatározó személyisége Szántó Imre tanszékvezető volt, aki másfél évtizedig (1950–1966) irányította az egység munkáját, és öt évig (1961–1966) az egész főiskolát is igazgatta. Egri éveinek

¹⁰ Emléktábla 2003: 3.

¹¹ Pajtókné (szerk.) 2009: 20.

¹² Farkas Lajosné 2013: 36–37.

eseménydús históriáját a Líceum Kiadó 2022-ben jelentette meg.¹³ A Szántó Imre távozása utáni évtizedekben Nagy József (1929–2013) vált az egri főiskolai történelem szak ikonikus alakjává. 1949-ben Debrecenben érettségizett, s Adler Miklós, Bihari József és Kálmánchey Zoltán is a tanára volt. Az utóbbiak az 1948 őszi megalakult pedagógiai főiskolán szintén tanítottak, és Nagy Józsefet ők győzték meg arról, hogy tanulmányait ott folytassa. Így nyert felvételt még Debrecenben az intézmény magyar–történelem szakára, de mivel közben minisztériumi döntés alapján a főiskolát Egerbe helyezték át, tanulmányait itt kezdte meg.¹⁴ Nagy József 1952-ben végzett,¹⁵ de már 1951. augusztus 1-jén Szántó Imre javaslatára a Történelem Tanszékre került gyakornokként. Az egységben az 1950-es évek elején kevesen dolgoztak, ezért egy-egy oktatónak a tantárgyakat váltogatva az ókortörténettől a legújabb kori magyar történelemig mindent kellett tanítania, vagyis nem lehetett egy korszakra specializálódni. Ő azonban ennek hasznát is látta, mert a korábbinál magasabb szinten volt kénytelen megismerni az egész történelmet. 1956–1958 között az Eötvös Loránd Tudományegyetemen elvégezte a történelem szakot, 1961-ben pedig doktorált, és tanársegédből adjunktus lett. A következő öt év tanári pályafutásának egyik legszebb időszaka volt, mert lehetősége nyílt a specializálódásra, s már csak újkori és legújabb kori magyar történelmet tanított. 1966-ban Szántó Imre a szegedi egyetem Középkori Magyar Történelmi Tanszékén folytatta munkáját, s az egri Történelem Tanszék vezetésével, főiskolai docensi beosztásban Nagy Józsefet bízták meg. Ezt a feladatot 1992-ig látta el, 1995-ig pedig a Magyar Történelmi Tanszék élén állt. 1966-tól 1984-ig Szűcs László mellett főiskolai igazgatóhelyettes, illetve főigazgató-helyettes is volt. Hat évig a nappali tagozat munkáját irányította, tizenkét évig pedig a levelező képzést és a tudományos munkát. 1971-ben kandidált, s ekkor kapta meg a főiskolai tanári kinevezést is. Pályája első évtizedeiben elsősorban Heves megye történetét tanulmányozta, majd az 1970-es években Eger múltjának feltárásával kezdett foglalkozni, s 1978-ban országos kiadónál, nagy példányszámban megjelent az *Eger története* című kötete, amely a város históriája iránt érdeklődők számára még mindig hasznos kézikönyv. Az 1980-as és 1990-es években érdeklődése a két világháború közötti, illetve az 1975 utáni agrártörténet felé fordult. Saját bevallása szerint ezt a sokirányú munkát csak úgy tudta eredményesen és hosszú időn keresztül ellátni, hogy mögötte egy szakmailag és pedagógiaileg jól képzett tanszéki gárda állt, amely különösebb irányítás nélkül is ismerte és végezte a feladatát. Tevékenységét felsőbb szinten is méltányolták: 1984 és 2002 között négy országos kitüntetést kapott. Miután 1984-ben lemondott a főigazgató-helyettesi posztról, több ideje jutott tanszéki kötelezettségeinek ellátására. 1996-ban vonult nyugdíjba, de azt követően is részt vett a főiskola és a tanszék életében.¹⁶

¹³ Szántó 2022.

¹⁴ Nagy J. 2003: 187.

¹⁵ Hauser–Kis–Tóth (prod.) 1999.

¹⁶ Nagy J. 2003: 187–188.

5. kép: A Nagy József Terem avatása 2014. december 19-én.

Forrás: Történelemtudományi Intézet

Nagy József nyugodt és derűs személyisége sok nehézségen átsegítette a Történelem Tanszéket. Az ő több évtizedes munkája is hozzájárult ahhoz, hogy a korábban általa vezetett oktatási egység – már intézetként – 2001-ben megkapta az egyetemi szakindítási engedélyt. Hat évtizedig (2012-ig) nemcsak oktatója és/vagy kutatója volt az intézménynek, hanem ő volt az egyetlen, aki személyes tapasztalatai és a források alapján átlátta az egri főiskola egész történetét, és arról publikációkat jelentetett meg. Egy évvel 2013-ban bekövetkezett halála előtt már nem járt be a Történelemtudományi Intézetbe, ekkor régi kollégái látogatták őt otthonában. Nagy József tekintélyes személyes könyvgyűjteménnyel rendelkezett, s kötetei jelentős részét az intézetre hagyta. 2014. december 19-én, miután a hagyatéka elhelyezésre került a Líceum 322-es termében, ugyanott ünnepségre került sor, amelyre az ifjabb Nagy József is meghívást kapott. A rendezvényen Pap József intézetigazgató emlékezett meg a történelem szakos képzés ikonikus alakjáról. Ezt követően a Makai János méltatta egykori tanárát és tanszékvezető elődjét, majd leleplezte azt a táblát, amely szerint a Líceum 319-es előadóterme Nagy József nevét viseli.

6. kép: Egyetemes történelmi szeminárium a Nagy József Teremben 2021. szeptember 28-án, a Covid-járvány alatt. A falon halványan az egykori tanszékvezető portréja látható.

Fotó: Szomszéd Márton

Jubileumi ünnepek és kötetek

A Földrajz Tanszék 2009. október 15–17-én ünnepelte az egri főiskolai képzés megindulásának 60. évfordulóját, egyúttal az oktatási egység 60. születésnapját. Október 15-én az intézmény Természettudományi Karának (TTK) C épületében színvonalas ünnepségre került sor, amelyet zeneszámok és fotók tettek még emlékezetesebbé. A főiskola vezetése nevében Mátyás Ferenc tudományos és nemzetközi rektorhelyettes méltatta a jubileumot, majd Liptai Kálmán, a TTK dékánja köszöntötte az oktatási egységet. Pajtókné Tari Ilona tanszékvezető rövid prezentáció segítségével mutatta be a 60 évet, főként a korábbi vezetők (Udvarhelyi Károly, Futó József, Köves József, Bodnár László és Pozder Péter) érdemeit hangsúlyozva. A bemutató utalt a jelen és a közeljövő feladataira, továbbá a frissen elkészült ünnepi almanachra is. A tanszékvezető köszöntőjét a *Változásban a földrajztanítás* című kiállítás megnyitása követte. A kiállítást Ütőné Visi Judit oktató ajánlotta az érdeklődők figyelmébe. A falakon a Főegyházmegyei Könyvtár földrajzi vonatkozású relikviáinak másolatai, míg a vitrinekben az iskolai földrajzoktatáshoz kapcsolódó tárgyak voltak láthatók. A második napon a *Változó Föld, változó társadalom, változó ismeretszerzés* című tudományos konferencián szerepelhettek a rokon területek hazai élvonalbeli kutatói. A regisztrált, tényleges

szakmai résztvevők száma 51 volt. A vendégek elégedetten megállapították, hogy a szervezők minden, előzetesen beérkezett írásműnek 15–20 perces szóbeli bemutatást biztosítottak. A harmadik napon a résztvevők terepbejáráson vettek részt. Megtudhatták, hogy a természet kövei miként tudnak egyszerre tájszépítő, életterek és rejtélyek forrásai lenni. Kiderült, hogy a bor kiváló minőségéhez nem elég a jó fahordó és a pince sötétje, hanem az is kell, hogy az űrt vulkáni tufa vegye körül.¹⁷

A Pajtókné Tari Ilona által szerkesztett és a 2009. októberi programokra elkészült ünnepi almanach a *Hatvanéves az Eszterházy Károly Főiskola Földrajz Tanszéke* címet kapta. A kötet a főiskola történetét tanulmányozók számára két vonatkozásban is kiemelkedő jelentőségű: egyrészt ez az első kiadvány, amely egy konkrét évfordulóhoz kapcsolódva viszonylag részletesen – bár nem szisztematikusan – taglalja valamely oktatási egység múltját, másrészt sok adat segítségével mutatja be a Földrajz Tanszék 2009-es helyzetét. Sokszínűsége tartalmának a teljesség igénye nélküli, rövid ismertetésével is érzékeltethető: a szerkesztői előszót a rektori, dékáni és egyházi köszöntő követi. Az utóbbit Dolhai Lajos, az Egeri Hittudományi Főiskola rektora írta. Az első, nagyobb részegységben

a vezetői-oktatói névsorok és a tanszékvezetők bemutatása után két szakaszban (1980–1991, 1991–2008) a tanszék működéséhez kapcsolódó események olvashatók. A földrajzos munka a gyakorlóiskolában címet viselő fejezet két gyakorlóiskolai földrajztanár írását tartalmazza. Valamilyen ok miatt itt kapott helyet Kozári Józsefnek, a Történelemtudományi Intézet oktatójának a Szabad Eger Rádióról szóló, érdekes tanulmánya is. A téma szerepeltetése a kötetben teljességgel indokolt, mivel az 1956-os forradalom idején a rádió a Líceum tornyában, a Földrajz Tanszék helyiségeiben működött, s egyik vezető munkatársa, Langmár Ilona, a tanszék oktatója volt.¹⁸

7. kép: Az EKF Földrajz Tanszéke ünnepi almanachjának borítója 2009-ből. A szerző fotója.

Az ünnepi almanachban négy diák visszaemlékezései olvashatók. Kettőből következék egy-egy részlet. Magyarázatot egyik sem igényel. Tóth Dezső, 1967-ben végzett biológia-földrajz-mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok

¹⁷ Pajtókné 2009: 2.

¹⁸ Pajtókné (szerk.) 2009: 5–50.

szakos hallgató Udvarhelyi Károly méltatása után így fogalmazott: „A tanszéki munka sikeréhez természetesen az ott dolgozók valamennyien nagyban hozzájárultak. Mostanság divatos szlogennel élve, igen jól összerakott csapat volt. Dr. Futó József érdekesítő előadásai megelevenítették a távoli kontinenseket, Dr. Zétényi Endre emberközelsége, Erdős Mária, Strbák István hallgatóközpontúsága, nagyszerű terepgyakorlat-lebonyolításaik, velünk szemben támasztott igényességük, dr. Köves József módszertanból nyújtott igen praktikus tanácsai tették számunkra igazán felejthetlenné, hasznossá az ott töltött négy évet.”¹⁹ Német Gábor, aki 1998 és 2002 között volt a főiskola földrajz-történelem szakos hallgatója, az alábbi momentumokra emlékezett: „... egymás után villan fel – mint egy diafilm kockája – a gólyatábor fergeteges hangulata, az albérletkeresés nyúge és érdekes eredményei, a számtalan közös túra, kőzet- és ásványgyűjtés, terepbejárás naplók, térképek és földtani térképek éjszakákba nyúló készítése, a rendszeres sprintek a hegyre fel vagy le, a szerdai főiskolás multságok, a poharazgatások közben folytatott, világmegváltó eszmecserék, a közös nyári programok és utak tervezése, a vizsgák előtti örült és álmatlan napok, a térképekkel és földrajzi nevekkal kitapétázott kollégiumi szobák, a város fényei, kisebb és nagyobb szerelmek, a véget nem érő, országot átszelő ingázások a szülői ház és az új, kis életem színtere között, kedves és gyakran »érdekes« oktatóim szavai...”²⁰

A születésnapi kötet újabb fejezetében Pajtókné Tari Ilona és Mika János összeállítása olvasható a Földrajz Tanszékkal kapcsolatos oktatási, kutatási és infrastruktúra-bővítési kérdésekről. A következő részegység két, Egerhez kapcsolódó tanulmányt tartalmaz, illetve itt kapott helyet egy, a fentebb már említett, *Változásban a földrajztanítás* című kiállítást is érintő írás. A 141 oldalas ünnepi almanachban csaknem 30 oldalt tesz ki a tanszék oktatóinak publikációkkal kiegészített tudományos életrajza, amely még így sem teljes. A tanszék oktatói „elismeréseinek, tisztségeinek és kapcsolatainak” felsorolása szintén külön fejezetben szerepel. Az utolsó három, rövid részegységet Dávid Árpád írta, illetve állította össze. Ezek közül az első kettő az aktuális terepgyakorlatokat és a tudományos diákköri munka eredményeit ismerteti, míg a harmadik a tanszéki hagyományok (az első évfolyamosok avatási szertartása, a tudomány napi előadások, a földrajzi szakhét és a földrajz szakest) bemutatását tartalmazza. A függelékben a 2009-es év főiskolai és természettudományi kari vezetőinek, tisztségviselőinek megnevezése szerepel.²¹

A jubileumi eseményekre való felkészülés különleges eredménye volt, hogy a konferenciára készült előadások anyaga Pajtókné Tari Ilona és Tóth Antal szerkesztői munkájának köszönhetően már a megnyitó ünnepségre megjelent nyomtatott formában. A *Változó Föld, változó társadalom, változó ismeretszerzés* című kötet az előszó mellett négy részből áll. Az elsőben az öt plenáris előadás írásos változata olvasható. A további részekbe a szerkesztők 13 természetföldrajzi, valamint 11-11 társadalomföldrajzi és területfejlesztési tárgyú dolgozatot soroltak be.

¹⁹ Tóth D. 2009: 52.

²⁰ Németh 2009: 55.

²¹ Pajtókné (szerk.) 2009. 57–141.

A legtöbb írás (15) a földrajzi ismeretszerzés, vagyis az oktatásmódszertan területéről érkezett. A tanulmányok szerzőinek száma (75) több mint figyelemreméltó. Az utóbbiak száma a tanszék szerteágazó kapcsolatainak bizonyítéka. Terjedelmes lenne a lista, amely azt tartalmazná, hogy a földrajzképzésben érdekelt egyetemek és főiskolák szakemberei mellett mely hazai és határon túli intézmények képviselői szerepelnek szerzőként a kötetben.²² Jelen sorok szerzőjének a fenti kiadványokhoz mindössze két megjegyzése van. Egyrészt nem világos számára, hogy Ambrózy Pálnak, az Országos Meteorológiai Szolgálat nyugalmazott intézetigazgatójának ugyanaz a tanulmánya miatt szerepel az ünnepi almanachban és a konferenciakötetben is. Másrészt kompetencia hiányában ugyan nem vállalkozhat az írások szakmai értékelésére, egy dolgozatot mégis alaposan elolvasott. Ez Kürti Líviának a Lascaux-barlangról szóló tanulmánya volt, s történésként érdekesítőnek találta, hogy természettudományos eszközökkel hogyan próbálják megmenteni az őskori művészek remekműveit a környezeti hatások és a modern kor emberének tömeges érdeklődése által okozott károktól. Nem ünneprontásként, de meg kell említeni, hogy a tanulmány egyik mondata – talán a nyomda ördögének aknamunkája nyomán – befejezetlen maradt.²³

A Történelemtudományi Intézet a Földrajz Tanszékhez képest késésben volt. Makai János 2018-ban határozta el, hogy megszerkeszti az oktatási egység 1949-hez képest 70 éves történetét. Az eredmény 2020-ra érett be, amikor elkészült *Az egri történelem szakos képzés 70 éve* címet viselő kiadvány, amely azóta is az intézmény – akkor már Eszterházy Károly Egyetem – első, a történettudomány elvárásainak mindenben megfelelő szak-, tanszék-, illetve intézettörténete. Három fő részre tagolódik. A kronologikus történetben szereplő öt fejezet közül a kötet csaknem kétharmadát kitevő négyet a szerkesztő, az ötödiket Pap József intézetigazgató írta. A tematikus fejezetek témája a Történelem TDK, a régésztábori munka, az egyetemi képzéshez vezető út és az EKF/EKE Történelemtudományi Doktori Iskolája, amely szintén elsőként kezdte meg működését az intézményben. A harmadik nagy egység, amelyet a szerkesztő állított össze, képes ízelítőt ad a konferenciákból, és statisztikai adatokkal szolgál. A 70 éves szaktörténetet részletes bibliográfia, a szerzők bemutatása és személynévmutató egészíti ki.²⁴

A kötet a kutatásban bekövetkezett változásoknak is ékes bizonyítéka. A kronologikus rész első három fejezete alapvetően nyomtatott művek alapján készült, a negyedik megírásakor már nem lehetett mellőzni az internetes forrásokat, az ötödik fejezet pedig túlnyomóan digitális anyagok felhasználásával íródott. Ugyanez a kettősség figyelhető meg a második, a tematikus rész esetében is. A négy szerző közül három egyáltalán nem vagy csak ritkán támaszkodott a digitális forrásokra, a negyedik viszont döntő módon azokra alapozva írta meg saját fejezetét. A tanszék(ek) munkája, a történelem szakos hallgatók képzése az országos, részben a helyi politikai helyzet, az oktatási törvények és az egri felsőoktatási

²² Pajtókné-Tóth A. 2009.

²³ Kürti 2009: 108.

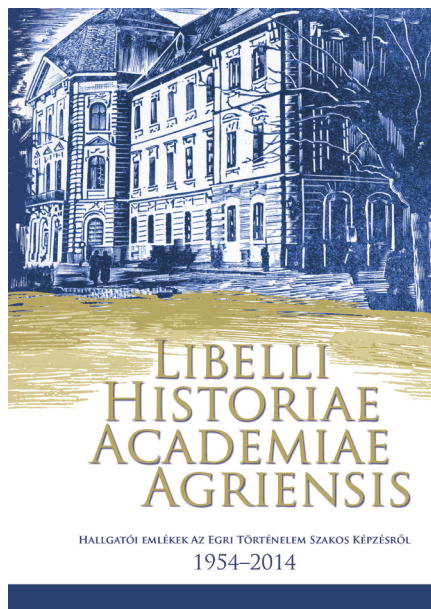
²⁴ Makai (szerk.) 2020.

intézmény lehetőségei által meghatározott körülmények közepette zajlott. Ezért nem a véletlen műve, hogy az olvasó nemcsak a téma tudományos igényű feldolgozásával, hanem a történelmi és intézményi háttérrel is megismerkedhet. Szakmai szempontból aligha lenne indokolható, ha az adott fejezet szerzője nem írna például az egri főiskolai szintű pedagógusképzés 1949-es megszervezésének politikai háttéréről, az 1956-os forradalom városi eseményeiről, a rendszerváltás oktatási következményeiről vagy a Bologna-rendszerű képzés bevezetését kísérő vitákról.²⁵

8. kép: A történelem szakosok visszaemlékezéseit tartalmazó, 2021-ben kiadott kötet borítója.

Forrás: EKKE Líceum Kiadó

2021-ben a Történelemtudományi Intézet, s azon belül az Ókori, Középkori és Kora Újkori, valamint az Új- és Jelenkori Történelmi Tanszék a *Hallgatói emlékek az egri történelem szakos képzésről, 1954–2014* című kötettel járult hozzá a hagyományok ápolásához. Ez a 2020-ban megjelent, hivatalos história színes, változatos, élvezetes és izgalmas kiegészítése. A szerkesztő elképzelése ezúttal az volt, hogy régi és újabb kollégáinak, az intézmény egykori hallgatóinak szemszögéből fogja bemutatni a szak 60 éves történetét, s ezt úgy kell érteni, hogy a legidősebb visszaemlékező 1954-ben kezdte el tanulmányait, míg a legfiatalabb 2014-ben fejezte be azokat. A kötetben szereplő memoárok forrásértékűek, amit a gyakori hivatkozások is alátámasztanak. Ugyanez érvényes a fotókra, amelyek változatos témái (felvonulás, étkezési jegy, sítábor, tanulmányi kirándulás, előfelvételi időszak, szerenád, leckekönyv, régésztábor stb.) tovább árnyalják a szerzők által festett képet. A papíralapú képek néhány generációnyi idő alatt minden bizonnyal az enyészet zsákmányává váltak volna, digitalizálva viszont sikerült megőrizni őket az utókor számára. A visszaemlékezések és dokumentumok nemcsak a történelem szak múltjáról szólnak, hanem esetenként adalékokkal szolgálnak a tágabb környezet történetéhez is.²⁶

²⁵ Makai (szerk.) 2020: 7.

²⁶ Makai (szerk.) 2021: 5–6.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Bartók Béla – Makai János – Nagy Andor 2019: Az egyetemi tervektől az egyetemmé válásig. A Líceumhoz kötődő egri oktatás története. Eger.
- Bodnár László 1988: A Földrajz Tanszék munkája. In: Nagy József – Fekete Péter – Pelle Béla (szerk.) 1988: Negyven éves az egri főiskola, 1948–1988. Eger, 50–60.
- Bodnár László 2009: A Földrajz Tanszék eseményeiből 1980-tól 1991-ig. In: Pajtókné Tari Ilona (szerk.) 2009: Hatvanéves az Eszterházy Károly Főiskola Földrajz Tanszéke. Ünnepi almanach. Eger, 32–33.
- Emléktábla a Földrajz Tanszék alapítójának. Líceumi Paletta, 2003. december. 3. o. (aláírás nélküli cikk)
- Farkas Lajosné Udvarhelyi Katalin 2013: Édesapám és tanárom egy személyben. In: Szecskó Károly (tanulmány, szövegvál., bibl.): Udvarhelyi Kendoff Károly. Tudós tanárok – tanár tudósok sorozat. [Budapest] 35–37.
- Hauser Zoltán – Kis-Tóth Lajos (producer) 1999: A végzetek névsora, 1952. In: 50 éves a tanárképzés Egerben. Multimédia CD. Készült az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola Multimédia Kutatólaboratóriumában. Eger.
- Köves József 1992: In memoriam Udvarhelyi (Kendoff) Károly (1903–1992). Földrajzi Közlemények (XL). 1–2. 101–103.
- Kürti Livia 2009: Lascaux, egy barlang kálváriája. In: Pajtókné Tari Ilona – Tóth Antal 2009: Változó Föld, változó társadalom, változó ismeretszerzés. Tudományos konferencia az EKF Földrajz Tanszék 60 éves jubileumához kapcsolódva. Eger, 104–110.
- Makai János (szerk.) 2020: Az egri történelem szakos képzés 70 éve. Eger.
- Makai János 2020: A bizonytalanság hosszú évtizede (1989–2001). In: Makai János (szerk.): Az egri történelem szakos képzés 70 éve. Eger, 45–65.
- Makai János (szerk.) 2021: Hallgatói emlékek az egri történelem szakos képzésről, 1954–2014. Libelli Historiae Academiae Agriensis-sorozat. Eger
- Nagy József 1988: A Történelemtudományi Tanszék. In: Nagy József – Fekete Péter – Pelle Béla (szerk.) 1988: Negyven éves az egri főiskola, 1948–1988. Eger, 141–145.
- Nagy József – Fekete Péter – Pelle Béla (szerk.) 1988: Negyven éves az egri főiskola, 1948–1988. Eger
- Nagy József 2003: [Önéletrajz]. In: Bodó László – Nagy József (szerk.): Ha hív a csengőszó... Az első egri aranydiplomások, 1951–2001, 1952–2001. Eger, 187–189.
- Németh Gábor 2009: „Óvakodj az egri leánykáktól és a lankák mámorító nedűjétől!” In: Pajtókné Tari Ilona (szerk.) 2009: Hatvanéves az Eszterházy Károly Főiskola Földrajz Tanszéke. Ünnepi almanach, 1949–2009. Eger, 55–56.
- Pajtókné Tari Ilona 2009: Születésnap a Földrajz Tanszéken. Líceumi Paletta, 2009. november. 2. o.
- Pajtókné Tari Ilona (szerk.) 2009: Hatvanéves az Eszterházy Károly Főiskola Földrajz Tanszéke. Ünnepi almanach, 1949–2009. Eger.

- Pajtókné Tari Ilona – Tóth Antal 2009: Változó Föld, változó társadalom, változó ismeretszerzés. Tudományos konferencia az EKF Földrajz Tanszék 60 éves jubileumához kapcsolódva. Eger.
- Pozder Péter 2009: A Földrajz Tanszék eseményeiből 1991-től 2008-ig. In: Pajtókné Tari Ilona (szerk.): Hatvanéves az Eszterházy Károly Főiskola Földrajz Tanszéke. Ünnepi almanach. Eger, 34–39.
- Szántó Endre 2022: Szántó Imre egri évei, 1950–1966. Makai János (szerk.). Libelli Historiae Academiae Agriensis-sorozat. Eger.
- Tóth Dezső 2009: Csak töredék a négy évből... In: Pajtókné Tari Ilona (szerk.): Hatvanéves az Eszterházy Károly Főiskola Földrajz Tanszéke. Ünnepi almanach, 1949–2009. Eger, 51–52.